

Kraków 5.05.2008
ELIZA OLEKSA
TIR I SUM ZAOCZNE
GRUPA T3

analiza rynku turystycznego Słowacji

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
ROZDZIAŁ I ANALIZA RYNKU TURYSTYCZNEGO SŁOWACJI	5
1.1 Dane gospodarcze	6
1.2. Dane statystyczne.....	7
1.3 Rejony koncentracji ruchu turystycznego.....	10
ROZDZIAŁ II RYNEK RECEPCJI TURYSTYCZNEJ.....	21
ROZDZIAŁ III RYNEK EMISJI TURYSTYCZNEJ.....	26
ROZDZIAŁ IV BRANŻA TURYSTYCZNA	28
4.1 Profile turystów.....	31
ROZDZIAŁ V ZNACZNIE RYNKU SŁOWACJI DLA POLSKI	32
ZAKOŃCZENIE	36
SPIS TABLIC.....	37
BIBLIOGRAFIA.....	38

Słowacja państwo śródlądowe w Europie Środkowej. Graniczy z Austrią (127 km), Polską (597 km), Czechami (240 km), Ukrainą (98 km) oraz Węgrami (678 km). Łączna długość granicy lądowej wynosi 1740 km. Słowacja nie posiada dostępu do morza. Do 1993 wchodziła w skład Czechosłowacji. Stolicą kraju jest Bratysława, położona nad Dunajem przy granicy z Austrią i Węgrami. Od 2004 roku należy do Unii Europejskiej.

Lokalizacja Słowacji w Europie.

Język urzędowy to słowacki, natomiast używany to słowacki oraz Rusiński.

Stolica to Bratysława. Panujący ustrój polityczny to demokracja parlamentarna.

Głową państwa jest Ivan Gašparovič a szefem rządu Robert Fico.

Powierzchnia całkowita wynosi

49 035 km².

Liczba mieszkańców: 5 393 637 (2006);

w tym mężczyźni: 2 618 284, kobiety: 2 775 353.

Pod względem liczby ludności Słowacja zajmuje w przybliżeniu 20 miejsce wśród krajów Europy¹.

Gęstość zaludnienia 111 osób/km²

Jednostka monetarna: korona słowacka = 100 halerzy

Skrót walutowy: SKK

PKB wynosi 8 647 USD/ 1 mieszkańca

Średnia długość życia:

-mężczyźni: 71 lat (2005)

-kobiety: 79 lat (2005)

Mapa Europy

Źródło: www.sojka.eu

¹ www.polskevelvyslanectvo.sk/

ROZDZIAŁ I

ANALIZA RYNKU TURYSTYCZNEGO SŁOWACJI

Słowacja jest państwem unitarnym. Dzieli się na 8 krajów i 79 powiatów. Kraje dzielą się na powiaty (słow. *okres*), a te na gminy (słow. *obec*) miejskie lub wiejskie. Jednostki administracyjne szczebla krajowego i gminnego są również jednostkami samorządu terytorialnego.

Tab.1 Podział administracyjny

Lp.	nazwa polska	nazwa słowacka	stolica	powierzchnia (w tys. km ²)	ludność w tys. (2001)
1	 Kraj bratysławski	<i>Bratislavský kraj</i>	Bratysława	2,03	599
2	 Kraj trnawski	<i>Trnavský kraj</i>	Trnawa	4,15	551
3	 Kraj trenczyński	<i>Trenčiansky kraj</i>	Trenczyn	4,5	606
4	 Kraj nitrzański	<i>Nitriansky kraj</i>	Nitra	6,34	713
5	 Kraj żyliński	<i>Žilinský kraj</i>	Žylina	6,79	692
6	 Kraj bańskobystrzycki	<i>Banskobystrický kraj</i>	Bańska Bystrzyca	9,46	662
7	 Kraj preszowski	<i>Prešovský kraj</i>	Preszów	8,99	790
8	 Kraj koszycki	<i>Košický kraj</i>	Koszyce	6,75	766

mapa podziału administracyjnego

Źródło: www.wikipedia.pl

1.1. Dane gospodarcze

Słowacja jest rozwiniętym krajem rolniczo-przemysłowym. Produkt krajowy brutto wynosi 17700 dolarów amerykańskich na 1 mieszkańca (2006). Następuje powolna kontynuacja reform zapoczątkowanych 1990 w ramach federacji Czech i Słowacji. Podział na Czechy i Słowację pogłębił trudności gospodarcze Słowacji, związane m.in. z niekorzystną dla szybkich przemian rynkowych strukturą przemysłu kraju. Na obszarze Słowacji zlokalizowano w ramach podziału pracy w federacji liczne zakłady przemysłu przetwórczego wytwarzające półprodukty (tworzywa sztuczne, żelazo, stal, miedź) oraz fabryki zbrojeniowe (produkcja broni stanowiła 6,3% ogólnej produkcji przemysłowej republiki – 1999). Wprowadzenie zasad gospodarki rynkowej, rozpad RWPG i utrata tradycyjnych rynków zbytu spowodowały gwałtowny spadek produkcji (1994 o ok. 15%), zwłaszcza w zakładach energo- i surowcochłonnych (np. produkcja zbrojeniowa spadła o 50%) oraz towarzyszący mu duży wzrost bezrobocia (14,4%, w Czechach 3,5% – 1993). Sytuację pogorszył rozpad federacji i znaczne rozluźnienie więzi kooperacyjnych między słowackimi zakładami produkującymi półprodukty a firmami czeskimi. Ponadto nastąpiło zahamowanie napływu do Słowacji kapitału zagranicznego (wartość inwestycji zagranicznych do 1994 – 580 mln dolarów amerykańskich, w Czechach – 3,7 mld USD), a trudności gospodarcze i mało konsekwentna polityka rządu opóźniają proces prywatyzacji (udział sektora prywatnego w tworzeniu produktu krajowego brutto wynosił 1994 – 58%, w Czechach – ok. 70%). Nastąpił również spadek produktu krajowego brutto (1992 o 7%, 1993 ok. 4%). Obecnie większość lasów na terenie Słowacji jest prywatna. Hoduje się trzodę chlewną, bydło i owce.

Przemysł

Słowacja jest krajem ubogim w surowce mineralne. Wydobywa się węgiel brunatny w okolicach miasta Prievidza (3,5 mln t rocznie), rudy manganu na

Spiszu, niewielkie ilości rud żelaza, miedzi, rtęci (Spisz, Rudawy Słowackie), antymonu oraz magnezytu (Rudawy Słowackie), kamienie budownicze, ropę naftową. Produkcja energii elektrycznej na 1 mieszkańca wynosi ok. 4200 kWh rocznie. 2 elektrownie jądrowe – Mochovce, Jaslovské Bohunice. Rozwinięte hutnictwo żelaza i stali (3,9 mln t stali, 1992. Koszyce) oraz metali nieżelaznych (Bańska Bystrzyca, Krompachy – miedź, Žar nad Hronem – aluminium, Sered' – nikiel) i przemysł zbrojeniowy (czołgi, ciężkie pojazdy opancerzone, działa, amunicja). Przemysł rafineryjny i petrochemiczny przerabiają rocznie 6,5 mln t ropy naftowej (Bratysława, Nováky). Liczne zakłady chemiczne (nawozy sztuczne, włókna syntetyczne, lekarstwa, wyroby gumowe), obuwnicze (Partizánske, Bardejov), drzewne (Zvolen, Vranov n. Topľou, Nowa Wieś Spiska, Ružomberk), papiernicze. Ponadto przemysł elektromaszynowy (6,0 tys. sztuk samochodów, 2000. 0,6 mln – lodówek i zamrażarek, 1992; 216 tys. – telewizorów, wagony kolejowe, maszyny obuwnicze i rolnicze, konstrukcje stalowe), odzieżowe, spożywcze, główne piwowarski (Poprad, Topol'čany), tytoniowy, cukierniczy. Największe ośrodki przemysłu: Bratysława, Koszyce, Żylina, Bańska Bystrzyca, Martin, Nitra².

1.2. Dane statystyczne

Tab.2 Ekonomiczne dane statystyczne

Ekonomiczne dane statystyczne na rok 2005	
– PKB (PSN)	96,35 mld \$
– tys. na 1 mieszkańca	17,7 \$
– PKB	30,7 mld \$
– tys. na 1 mieszkańca	7,9 \$
– wzrost PKB	5,5%
waluta:	Korona słowacka = 100 halerzy <i>SKK</i>
struktura zatrudnienia:	– rolnictwo 5,8% – przemysł 29,3% – usługi 64,9%
udział % w PKB	– rolnictwo 5,5%

² www.wikipedia.pl

	– przemysł 28,4% – usługi 65,9% – budownictwo 9,0%
<u>budżet:</u>	
– dochody	22,7 mld \$
– wydatki	23,2 mld \$
<u>inflacja:</u>	4,4%
<u>dług publiczny:</u>	36,1% PKB
<u>dług zagraniczny:</u>	26,54 mld \$
rezerwy złota i dewizy:	15,5 mld \$
<u>siła robocza:</u>	2,629 mln ludzi
<u>bezrobocie:</u>	10,2%
inwestycje	27,6% PKB
tempo wzrostu produkcji przemysłowej	7,8%
źródła energii:	– paliwa kopalne bd – energia wodna bd – energia atomowa bd
<u>elektryczność:</u>	
– produkcja	30,57 mld kWh
– konsumpcja	24,8 mld kWh
<u>ropa naftowa:</u>	
– produkcja	3 808 bar/d
– konsumpcja	71 400 bar/d
<u>gaz ziemny:</u>	
– produkcja	165 mln m ³
– konsumpcja	6,72 mld m ³
<u>import:</u>	41,84 mld \$
import (najważniejsi partnerzy)	Niemcy : 25,1% Czechy : 19,3% Rosja : 10,5% Austria : 6,1% Polska : 4,7% Węgry : 4,6 Włochy : 4,5%
<u>eksport:</u>	39,64 mld \$
eksport (najważniejsi partnerzy)	Niemcy : 26,2% Czechy : 14,1% Austria : 7,1% Włochy : 6,7% Polska : 6,3% Węgry : 5,7

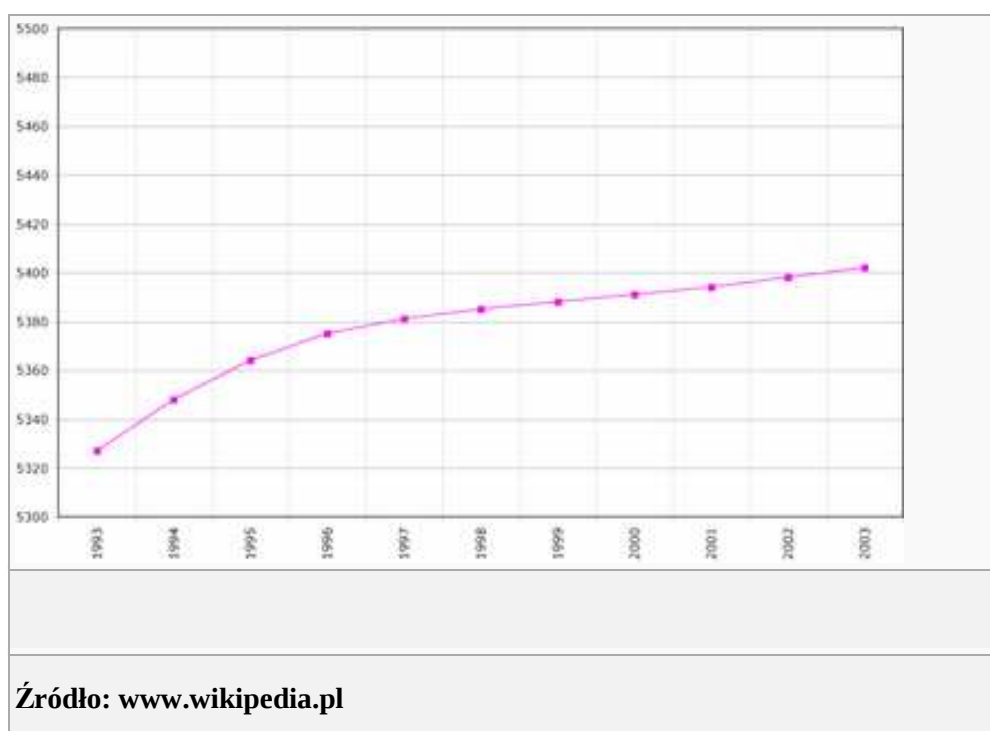
Źródło: www.wikipedia.pl

Tab.3 Wybrane wskaźniki makroekonomiczne za rok 2006:

PKB w cenach stałych	1 275,254 mld. SKK
Przyrost roczny PKB	8,3 %
Stopa bezrobocia	9,4 %
Roczny wskaźnik inflacji (CPI)	4,2 %
Eksport	1 239, 359 mld. SKK
Import	1 330, 986 mld. SKK
Bilans handlowy	-91, 627 mld. SKK
Średnie, nominalne wynagrodzenie miesięczne	18 761,- SKK

Źródła: Narodowy Bank Słowacji (NBS), Urząd Statystyczny Republiki Słowackiej (ŠÚ SR)

Tab.4 Zmiana liczby ludności Słowacji w latach 1993-2003 (w tysiącach)

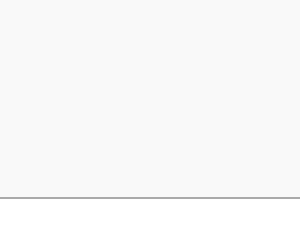
Średnia gęstość zaludnienia: 110 os./km²

Przyrost naturalny: 0,15% (2005)

- Skład etniczny:
 - o Słowacy: 85,8%
 - o Węgrzy: 9,5%
 - o Czeši: 0,8%
- Religia:
 - o Katolicy: 60,4%
 - o Protestanci: 8,0%
 - o Ateiści: 13,0%

1.3. Rejony koncentracji ruchu turystycznego

Tab. 5 Największe miasta Słowacji

#	Miasto	Ludność	Kraj	
1	 Bratysława	430 000	Kraj bratysławski	
2	 Koszyce	235 000	Kraj koszycki	
3	 Preszów	95 000	Kraj preszowski	
4	 Nitra	90 000	Kraj nitrzański	
5	 Žylna	85 000	Kraj żyliński	
6	 Bańska Bystrzyca	85 000	Kraj bańskobystrzycki	 Bratysława
7	Trnawa	70 000	Kraj trnawski	
8	 Martin	60 000	Kraj żyliński	
9	Trenczyn	60 000	Kraj trenczyński	
10	 Poprad	60 000	Kraj preszowski	
11	Prievidza	55 000	Kraj trenczyński	 Koszyce
12	 Zvolen	45 000	Kraj bańskobystrzycki	

Źródło: www.wikipedia.pl

Atrakcje turystyczne:

Obiekty wpisane na listę światowego dziedzictwa kulturalnego UNESCO stanowią niewątpliwą atrakcję turystyczną Słowacji.

- Bańska Szczawnica – średniowieczne miasto górnicze

Widok z zamku na miasto

- Wilkolíneec – skansen architektury ludowej

Wieś Vlkolíneec z widokiem na górę Sidorovo

- Zamek Spiski i okoliczne zabytki

Zamek Spiski

- Bardiów – średniowieczne miasto obronne we wschodniej Słowacji, dobrze zachowany zespół miejski z dzielnicą żydowską (synagoga z XVIII wieku)

Rynek, w tle bazylika św. Idziego

Kolejnymi miejscami chętnie odwiedzanymi przez turystów są obiekty wpisane na listę światowego dziedzictwa przyrody UNESCO:

Jaskinie w Słowackim Krasie

Dobszyńska Jaskinia Lodowa w Słowackim Raju

Warunki naturalne rozwoju turystyki

Słowacja leży w Europie Środkowej, po południowej stronie wododziałowego łuku Karpat i – w niewielkiej części – na nizinach naddunajskich. Jest krajem górskim: 61% jej powierzchni zajmują liczne pasma i łańcuchy górskie Karpat Zachodnich (Tatry, Białe Karpaty, Małe Karpaty, Niżne Tatry, Rudawy Słowackie, Wielka Fatra, Mała Fatra) i Karpat Wschodnich (Bieszczady, Wyhorlat). Najwyższy punkt Słowacji stanowi tatrzański szczyt górski Gerlach (2655 m n.p.m.). Góry obfitują w rozległe kotliny śródgórskie, z których największe to Kotlina Koszycka i Kotlina Liptowska. Tereny nizinne zajmują stosunkowo niewielką część powierzchni kraju. Stanowią je trzy niziny: najmniejsza Nizina Zahorska na południowo-zachodnim skraju państwa, największa Nizina Naddunajska nad Dunajem na południu i na południowym wschodzie Nizina Wschodniosłowacka z najniższym punktem powierzchni państwa przy przecięciu rzeki Bodrog z granicą państwa: 94,7 m n.p.m.

Widok Słowacji w kosmosu.

Klimat Słowacji jest górski, piętrowy, na obszarach położonych niżej – umiarkowany ciepły (przeciętnie 6-10°C, od 16-20°C w lipcu do 0 – –6°C w styczniu). Ilość opadów jest dostateczna (400-1200 mm rocznie), ale na nizinach zdarzają się susze i stosuje się sztuczne nawadnianie.

Lasy, głównie iglaste i mieszane, zajmują około 40% powierzchni kraju, z największymi kompleksami leśnymi w środkowej Słowacji. Na Nizinie Naddunajskiej i na Nizinie Wschodniosłowackiej pierwotnie dominował step i lasostep, ale tereny te już dawno zostały zajęte pod intensywne rolnictwo.

Słowacja ma gęstą sieć rzeczną, w 96% należącą do zlewni Dunaju, a tym samym do zlewiska Morza Czarnego (pozostałe 4% stanowi zlewnia Wisły w zlewisku Morza Bałtyckiego). Największe rzeki Słowacji to (poza Dunajem i Cisą) Wag (403 km), Hron (289 km), Ipola (232,5 km), Bodrog (88 km; z rozległym systemem rzecznym), Slaná (229,4 km) i Hornád (286 km). Jeziora są niewielkie i leżą głównie w wysokich górach, natomiast liczne i duże są sztuczne zbiorniki wodne³.

³ www.wikipedia.pl

Tab.6. Ośrodki koncentracji ruchu turystycznego

Ośrodki narciarskie	SPA & Aquaparki	Jaskinie	Zamki & Pałace
			
Starý Smokovec	Tatralandia - z nart do basenu	Demianowska Jaskinia Wolności	Zamek Orawski
Ośrodek Narciarski Štrbské Pleso	Kąpielisko termalne Dunajská Streda	Demianowska Jaskinia Lodowa	Zamek Zwoleński
Vrátna free time zone	Aquapark Galandia – Galanta	Jaskinia Gombasecka	Zamek Spiski
Ski Drienica	Aquapark Aquathermal – Senec	Ochtinska Argonitowa Jaskinia	Zamek w Bojnicach
Ski Kubínska hola	Tatralandia - z nart do basenu	Jaskinia Bystriańska	Zamek w Nitrze
Tatrzańska Łomnica - ośrodek narciarski	Relax all Inclusive	Jaskinia Bielska (Belianska Jaskyna)	Zamek Krásna Hôrka (Krasna Horka)
Jasenská Dolina	Aquapark Meander park – Oravice	Dobszyńska Jaskinia Lodowa (Dobšinská ľadová jaskyňa)	Zamek królewski Czerwony Kamień (Červený Kameň)
Snowparadise Veľká Rača	Kąpielisko termalne Kremnica	Marianka	Zamek Strečno (Strecno)
Relax Centre Plejsy	Kąpielisko termalne Vyšné Ružbachy	Harmaniecka Jaskinia	Zamek Devín
Skipark Ružomberok	Kąpielisko termalne Dudince	Jaskinia Krasnohorska	Zamek Trenčyrński

Źródło: www.mojaslowacja.pl

Kolejne miejsca chętnie odwiedzane przez turystów to:

Šaštín (Szasztin) - Klasztor i Kościół Matki Bolesciwej. Szasztin jest miejscem pielgrzymowania turystów słowackich i zagranicznych, którzy chcą pomodlić się przed rzeźbą Matki Boskiej.

Starodawny Zamek Lubownia

Olbrzymia twierdza renesansowa mieszcząca bogatą architekturę i prądką historię.

Ski Bezovec

Szlaki łatwe, średnie i trudne to propozycje słowackiego ośrodka na bezpieczne spędzenie zimowego wypoczynku.

Martinske hole

Uczestnicy zawodów alpejskich oraz turyści chętnie korzystają z atrakcji, jakie proponuje słowacki ośrodek narciarski.

Komunikacja

Słowacja jest krajem o dobrych drogach, liczących 42 tyś.km, autostrada o długości 300 km łączy stolicę kraju z Pragą i Trenczynem, w budowie jest odcinek łączący Żylinę z Popradem. Kraj przecinają linie kolejowe o długości 3,6 tyś.km, prowadzące z Polski na Węgry i do Austrii. Porty lotnicze znajdują się w Bratysławie, Koszycach, Popradzie i Siliacu. Pewne znaczenie dla turystyki ma żegluga pasażerska na Dunaju (rejsy do Wiednia i Budapesztu)⁴.

W Bratysławie bilety zniżkowe przysługują tylko studentom studiującym na bratysławskich wyższych uczelniach. Studenci-cudzoziemcy, którzy nie ukończyli 26. roku życia, mogą otrzymać w biurach bratysławskiego zakładu komunikacji miejskiej (MHD) specjalną legitymację, na podstawie, której zyskują prawo do zniżki⁵.

Kolej

Wspólna oferta Tatrzańskich Kolei Linowych (Tatranské lanové dráhy) i Spółki Kolejowej Słowacji (Železničná spoločnosť Slovensko) skierowana jest do grup liczących co najmniej 10 uczniów lub studentów szkół podstawowych i średnich do lat 19 (włącznie). Do wyboru jedną z następujących opcji na tatrzańskie koleje linowe:

- bilet powrotny na kolej linową naziemną ze Starego Smokowca na Hrebienok i bilet wstępu do letniego funparku (letni tubing - 2 jazdy)
- bilet powrotny na kolej linową kabinową z Tatrzańskiej Łomnicy na Skalnaté Pleso i jeden przejazd kolejką naziemną z Starego Smokowca na Hrebienok (w wypadku zainteresowania wędrowką po Magistrali Tatrzańskiej z Hrebienka na Skalnaté Pleso)

Bilety można kupić na dowolnej stacji kolejowej na Słowacji z terminalem KVC (Kompleksowej Obsługi Podróżujących). Przy zakupie biletu wymagana jest lista uczniów/studentów z zaświadczeniem wydanym przez szkołę.

⁴ Kruczek Z., Europa geografia turystyczna, Proksenia, Kraków 2007, s.169.

⁵ /turystyka.gazeta.pl

Przy zakupie grupowego biletu podróży kierownik grupy otrzyma kartę ewidencyjną z zaznaczoną liczbą osób podróżujących, w zamian, za którą otrzyma bezpłatnie odpowiednią ilość biletów na kolej linową w punktach obsługi pasażera w Starym Smokowcu lub w Tatrzńskiej Łomnicy⁶

Pociąg w Wysokich Tatrach

Autobusy

W ciągu sześciu pierwszych miesięcy 2006 r. na Słowacji sprzedano łącznie aż 287 autobusów z kategorii M3, co w porównaniu z analogicznym okresem 2005 roku oznacza bardzo silny wzrost o 210 szt. (+ 233,72%). To radykalne przyspieszenie słowackiego rynku jest efektem realizacji zamówienia dla SAD Bratislava na sumę 130 autobusów. Łączna wartość kontraktu tego to 450 mln koron słowackich. Zgodnie z podpisanymi w lutym 2006 r. umowami, przewoźnik zakupi 100 autobusów SOR C12, 20 pojazdów Karosa Axer 12,8M oraz 9 międzymiastowych modeli Mercedes-Benz O 350 Intouro. Nowe pojazdy zastąpią najstarsze egzemplarze pojazdów Karosa i Ikarus. Autobusy SOR C12 zostaną skierowane do obsługi linii lokalnych, a Karosa i Mercedes-Benz –dalekobieżnych. Wyróżnikiem nowych pojazdów są nowe, czerwone barwy firmowe. Ten historyczny kontrakt na słowackim rynku znajduje odzwierciedlenie w statystykach –w I połowie br. wzrost dostaw nastąpił przede wszystkim w kategorii autobusów międzymiastowych, gdzie osiągnięto poziom 204 szt. (+ 166 szt. / + 436,84% w porównaniu z I połową 2005 r.). Pozytywny trend odnotowano również w segmencie miejskim, gdzie sprzedaż wzrosła do poziomu 65 szt. (+ 48 szt. / +

⁶ /www.slovakia.travel

282,35% w porównaniu z I połową 2005 r.). Natomiast spadek dotknął kategorię pojazdów turystycznych, gdzie dostarczono zaledwie 10 autokarów (- 20 szt. / - 66,66% w porównaniu z I połową 2005 r.). Zdecydowanym zwycięzcą na słowackim rynku po I połowie 2006 r. jest Irisbus-Karosa, która ponownie prawie zmonopolizowała dostawy autobusów w tym kraju. W ciągu 6 miesięcy producent z Wysokiego Myta dostarczył tutaj równo 200 pojazdów, co zapewniło mu udział w rynku na poziomie 69,7%. Na Słowacji dobrze radzi sobie także SOR, który znacząco zwiększył swoją sprzedaż w porównaniu z I połową 2005 r., osiągając wynik 60 autobusów. Zostały one głównie dostarczone dla SAD Bratislava i biorąc pod uwagę wielkość kontraktu dla tej firmy (100 szt. modelu C12) to będzie bardzo udany rok dla czeskiego producenta. Trzecie miejsce w rankingu zajmuje Solaris Bus &Coach. Polski producent osiągnął w I połowie br. na słowackim rynku świetny wynik, sprzedając 20 autobusów Urbino 15 CNG. To zapewniło mu pozycję wicelidera w segmencie pojazdów miejskich.

Najlepiej sprzedającym się autobusem w I połowie 2006 r. na słowackim rynku został międzymiastowy model Irisbus C954 (94 szt.), czyli identycznie jak w Czechach⁷.

Baza noclegowa

Słowacja dysponuje ponad 1 tys. obiektów turystycznych (2000 r.), które mają około 100 tys. miejsc noclegowych, głównie w hotelach (36,5 %) oraz na kempingach, w drugich domach (11,7%) i schroniskach turystycznych (10,1%)⁸.

⁷ infobus.com.pl

⁸ Kruczek Z., Europa geografia turystyczna, Proksenia, Kraków 2007, s.170.

ROZDZIAŁ II RYNEK RECEPCI TURYSTYCZNEJ

Potencjał turystyczny Słowacji, który obejmuje prawie wszystkie możliwe formy turystyki, jest wprawdzie spory, ale niewykorzystany. Niestety zasadniczym problemem jest to, jak z rozłożonych w 21 regionach kraju atrakcji zbudować spójne produkty i pakiety turystyczne

Północny region Słowacji, to oferta wypoczynku zimowego i górskie wyprawy. Natomiast południe, to wypoczynek nad wodą oraz wykorzystywanie wód termalnych. W roku 2007 na Słowację przyjechało 1,36 mln zagranicznych turystów, czyli o 2,1 proc. więcej niż rok wcześniej. W dużym tempie rośnie liczba przyjeżdżających na te tereny Polaków - od trzech lat przyrost ten wynosi 10 proc. w skali roku. W roku 2007 w słowackiej bazie noclegowej odnotowano 200,8 tys. Polaków. Jest to najliczniejsza grupa turystów zagranicznych, większa od Niemców i Anglików.

Przybywający na Słowację turyści robią to z czterech powodów. Zimą są to narty (od 22 proc. do 47 proc.), wakacje w górach (22 proc.), odwiedzenie rodziny oraz wypoczynek na wodą (po 11 proc. wskazań). Na kolejnych miejscach znajdują się wycieczki po okolicy oraz pobyt w obiektach SPA.

W ciągu jedenastu miesięcy ubiegłego roku granice Słowacji przekroczyło 30,9 mln osób, tj. o 8,5 % więcej niż w tym samym okresie roku poprzedniego. Wzrost o 34,1 % odnotowano w liczbie wjazdów z Czech, z Austrii - o 25,8 %, Ukrainy - o 2,8 %, w liczbie przekroczeń granicy drogą lotniczą - o 34,1 %. Zmniejszyła się liczba wjazdów z Węgier - o 18,8 % i Polski - o 5,8 %. W listopadzie ubiegłego roku przyjechało na Słowację 2,36 mln osób, co oznacza 19,3 % wzrost w stosunku do poprzedniego roku. Ubiegłoroczny listopadowy wzrost odnotowano w liczbie wjazdów z Czech - o 45,5 %, Węgier - o 14,5 %, Austrii - o

4,4 % i Ukrainy - o 0,5 %, zaś liczba przekroczeń granicy drogą lotniczą wzrosła o 1,1 %. Spadek o 30,6% odnotowano w liczbie wjazdów z Polski⁹.

Ruch turystyczny

W 2005 r. odwiedziło Słowację 1,5 mln turystów zagranicznych. Najwięcej pochodziło z krajów sąsiednich- Polski, Węgier, Austrii oraz Niemiec. Ruch turystyczny koncentrował się przeważnie w Tatrach, Bratysławie oraz w rejonach przygranicznych. Wpływy z turystyki zagranicznej w 2003 r. szacuje się na 1,2 mld USD. Bilans turystyczny jest dodatni i wynosi 350 mln USD.

Dochody z turystyki były w 2006 roku o ponad 20% wyższe niż w latach wcześniejszych a ten rok 2006 osiągnął największy sukces w historii Słowacji¹⁰.

Tab.7 Miejsce Słowacji na europejskim rynku turystycznym

Lp.	Kraj	Kwota wydatku w USD	Lp.	Kraj	Kwota wydatku w USD
1	Dania	1928	11	Szwajcaria	641
2	Szwecja	1496	12	Austria	636
3	Belgia-Luksemburg	1116	13	Irlandia	531
4	Niemcy	938	14	Czechy	503
5	Turcja	796	15	Portugalia	432
6	W.Brytania	776	16	Słowacja	410
7	Grecja	738	17	Francja	396
8	Holandia	681	18	Rosja	355
9	Włochy	666	19	Polska	351
10	Hiszpania	645	20	Węgry	220

Zródło: www.mg.gov.pl

Prognozy WTO - rozwój turystyki na świecie do 2020 roku
Prognoza Światowej Organizacji Turystycznej (WTO) zakłada że w 2020 roku liczba osób uczestniczących w światowym ruchu turystycznym powinna wynieść 1,6 mld, czyli 7% wszystkich mieszkańców ziemi. Zgodnie z panującymi obecnie

⁹ www.ambasada-slowacji.pl

¹⁰ Kruczek Z., Europa geografia turystyczna, Proksenia, Kraków 2007, s.172.

trendami turystyka międzynarodowa nadal będzie najbardziej popularna wśród mieszkańców Europy (uczestniczyć ma w niej do 14% mieszkańców kontynentu).

Cele przyjazdu na Słowację

Można wyróżnić kilka głównych powodów przyjazdu na Słowację, przede wszystkim źródła termalne a wokół nich przepiękne pasma górskie. Przeważająca część Słowacji leży w obrębie bardzo zróżnicowanych pod względem wysokości i rzeźby Karpat Zachodnich, co w efekcie daje prawdziwą mozaikę pasm i łańcuchów górskich. Słowacja pociąga za sprawą niesamowitych **jaskiń**, jakie można tu podziwiać. Kraj ten może poszczycić się również pięknymi **zamkami**. Niewątpliwą atrakcją są liczne, piękne

Parki narodowe:

- Tatrzański Park Narodowy (TANAP, *Tatranský národný park*)
- Pieniński Park Narodowy (PIENAP, *Pieninský národný park*)
- Niżne Tatry (NAPANT, *Národný park Nízke Tatry*)
- Mała Fatra (*Národný park Malá Fatra*)
- Wielka Fatra (*Národný park Veľká Fatra*)
- Słowacki Raj (*Národný park Slovenský Raj*)
- Połoniny (*Národný park Poloniny*)
- Murańska Planina (*Národný park Muránska Planina*)
- Słowacki kras (*Národný park Slovenský Kras*)¹¹

Dominuje turystyka górka, przede wszystkim trekking, następnie turystyka rowerowa. Występuję także liczne pola golfowe¹².

Atrakcją przyciągająca przede wszystkim polskich turystów są liczne parki wodne. Miejsca te są oprócz Zakopanego najczęstszym miejscem spędzania weekendu majowego i nie tylko przez Polaków. Długość pobytu jest kilku dniowa. Czynnikiem decydującym o wyborze tego miejsca przez Polaków jest na pewno stosunkowo bliska odległość szczególnie dla osób mieszkających na południu kraju.

¹¹ www.wikipedia.pl

¹² www.slovakiatravels.com

Długość pobytu turystów na Słowacji wynosi 2-3 dni¹³. Jest to wystarczająca ilość czasu na skorzystanie z zaplecza uzdrowisk, źródeł termalnych bądź uczestnictwa w licznych prestiżowych imprezach, między innymi:

- **Wyścigi psich zaprzęgów w Donovaly**

¹³ www.slovakia.travel

- **Walentynkowy weekend na zamku - Bojnice**

ROZDZIAŁ III RYNEK EMISJI TURYSTYCZNEJ

Ambasador Słowacji w Polsce František Ružička stwierdza że, turyści słowaccy odwiedzają dosyć często Kraków i Warszawę. Za bardzo atrakcyjne uważa się też jeziora mazurskie i Gdańsk, a ostatnio Hel, znany szczególnie wśród windsurferów. Ale rzeczywiście wyjazdów turystycznych do Polski jest niewiele. To wynik m.in. niedostatecznej informacji. Polskie organizacje i firmy turystyczne zaniedbują to trochę, bo Słowacja jest dla nich zbyt małym rynkiem. Ale rzecz głównie w tym, że ze słowackich miast szybciej można dojechać do dalej położonej Chorwacji niż nad polski Bałtyk. Brak nowoczesnych dróg i połączeń kolejowych to zresztą również najpoważniejsza przeszkoda w rozwoju ruchu z Polski do Słowacji¹⁴.

Mimo wszystko w Polsce najczęściej krótkie pobyty spędzane są w Zakopanym. Po drugiej stronie Tatr Słowacy korzystają z tras narciarskich, szlaków turystycznych oraz całej gamy ofert, jakie proponuje stolica polskich Tatr. Oczywiście w programie zwiedzania miast Polski równie często pojawia się Kraków oraz Częstochowa. Miasta te są chętnie odwiedzane ze względu na bogatą historię, kulturę oraz ze względu kultu religijnego.

Ze względu na swoją lokalizację w Europie obywatele Słowacji podróżują najczęściej do krajów sąsiadujących z nią: Czechy, Austria, Węgry i oczywiście Polska. Długość pobytów w tych krajach jest zazwyczaj kilku dniowa. Dominuje turystyka biznesowa oraz wypoczynkowa głównie weekendowa.

Dłuższe pobyty wypoczynkowe Słowacy chętnie spędzają we Włoszech. Miasta cieszące się dużą popularnością to Bibione oraz Lido di Volano. Najczęstszym środkiem transportu jest autokar. Poza tym Słowacy chętnie wypoczywają w Grecji, Chorwacji oraz Francji.

¹⁴ www.ambasada-slowacji.pl

Ministerstwo Gospodarki RS uważa turystykę za perspektywiczną gałąź gospodarki. Z tego względu opracowało również Nową Strategię Rozwoju Turystyki Republiki Słowackiej do roku 2013. Przewiduje ona w perspektywie średnioterminowej 4-procentowy udział turystyki w PKB Słowacji.

W ciągu jedenastu miesięcy ubiegłego roku ze Słowacji wyjechało 22,45 mln osób, co stanowi wzrost w stosunku do poprzedniego roku o 7,4 %. Najwięcej z tych podróży przypadło na Czechy - 43 %, na Węgry wyjechało 31,1 % turystów, a do Austrii 10,4 %. W listopadzie ubiegłego roku ze Słowacji wyjechało 2,01 mln osób, co w porównaniu z rokiem ubiegłym oznacza wzrost o 8,1 %. Spadek zaobserwowano w liczbie wyjazdów do Polski - o 43,6 %. Listopadowy wzrost rok do roku odnotowano w liczbie wyjazdów do Czech - o 23 %, Austrii - o 16,2%, Węgier - o 7,3 % i na Ukrainę - również o 7,3 %. Drogą lotniczą w listopadzie ubiegłego roku wyjechało o 42,5 % więcej Słowaków, niż w ubiegłym roku¹⁵.

¹⁵ www.ambasada-slowacji.pl

ROZDZIAŁ IV BRANŻA TURYSTYCZNA

Rozwój turystyki słowackiej nie powinien nikogo dziwić. Rząd tego kraju rozumie potrzebę inwestowania w tę branżę i promowania projektów turystycznych za granicą. Słowacy nie mają też większych kłopotów z pozyskiwaniem funduszy europejskich na działania związane z promocją i rozwojem branży. W Polsce projekty związane z turystyką leżą zamrożone w urzędach marszałkowskich, ponieważ ministerstwo gospodarki nie wydało na czas odpowiedniej notyfikacji potrzebnej do uruchomienia środków na realizację działania 1.4. NPR (turystyka i kultura). Dlatego z funduszy tych korzystają jedynie projekty związane z kulturą. O pieniądzach dla Polskiej Organizacji Turystycznej nie ma, a nawet nie było, mowy – instytucja zajmująca się promocją naszego kraju za granicą korzysta tylko ze środków budżetowych. Tymczasem słowacki SACR (Narodowe Centrum Turystyki Słowackiej), którego budżet jest 3,5-krotnie mniejszy od budżetu POT (wynosi 2 mln euro) wywalczył od Unii Europejskiej wsparcie w wysokości 750 słowackich koron, czyli ok. 20 mln euro, które mają być wydane w latach 2005–2006.

Wpływy dewizowe z aktywnej turystyki zagranicznej za jedenaście miesięcy poprzedniego roku sięgnęły, według wstępnych danych Narodowego Banku Słowacji, 44,8 mld Sk. W porównaniu z rokiem poprzednim oznacza to wzrost o 11,7 %. W sferze wydatków dewizowych odnotowano 20,6-procentowy wzrost, ich wartość wyniosła 34,945 mld Sk. Ogólne dodatnie saldo wpływów i wydatków dewizowych w tym okresie zmniejszyło się w porównaniu z rokiem poprzednim o 11,5 % - do 9,855 mld Sk.

W łącznych wpływach dewizowych udział turystyki indywidualnej wynosi 95,1 %, turystyki zorganizowanej - 4,4 %, zaś kantorów wymiany walut (poza bankami) - 0,5 %. Największa część wydatków, aż 80 %, przypadła na turystykę

indywidualną, a 14,7 % - na turystykę zorganizowaną. Podczas zagranicznych delegacji służbowych obywatele Słowacji wydali 5,3% łącznych wydatków dewizowych¹⁶.

Oferty słowackich biur podróży:

- **CK "Tulak"** organizuje imprezy rowerowe po Francji, można pojechać na golfa do Kazachstanu czy na spływ po Oce
<http://www.tulak.sk>
- **CK "Alextour"** specjalizuje się w Jordanii i Maroku, do Maroka możemy polecieć już od 13 000 SK, do Jordanii od 15 000SK
<http://www.alextour.sk>
- **CK "D-ETRAC"** organizuje bardzo ładne trasy na Bliski Wschód: Liban-
Syria-
Jordania /chwilowo wstrzymane/ za ok. 30 000SK z przelotem. Dobra oferta pobytowa w Chorwacji, Grecji, we Włoszech.
<http://www.detrac.sk>
- **CK "Fenicia"** organizuje wczasy na Korfu, Grecji i Bułgarii. Latają tam z Koszyc.
<http://www.fenicia.sk>

"MSTT" organizuje wczasy we Włoszech, Francji, Malcie.

<http://www.mstt.sk>

¹⁶ www.ambasada-slowacji.pl

- **Travel Pravda** oferta obejmuje cały świat, nawet egzotyczny:
<http://pravda.travel.sk>
<http://www.travel.sk>
- **"Promotour"** specjalizuje się we Włoszech:
<http://www.promotour.sk>
- **CK "Tatratour"** spełni nasze marzenia o najdalszych destynacjach. Możemy polecieć z nimi na Anarktydę za 176 000SK, albo do Patagonii za 24 000SK.
<http://www.tatratour.sk>

Wszystkie oferty last minute w jednym miejscu:

<http://last-minute.invia.sk>
<http://www.travel.sk>
<http://www.dovolenka.invia.sk>
<http://www.zajazdovykatalog.sk>

CK "Satur" na zimę zabierze nas na Mauritius lub Malediwy. Ma jeszcze w ofercie zimowej Indonezję, Oman, Kubę, Jordanię i Tajlandię. Możemy również skorzystać z oferty last minute na noclegi na Słowacji, w tym w uzdrowiskach.

<http://www.satur.sk>

- **CK "Solartour"** ma bogatą ofertę wczasów w Grecji: na wyspie Ewa, Rodos, Korfu, Thassos, Chalkidiki. Z wysp chorwackich możemy liczyć na Hvar i Brac.
<http://www.solartour.sk>
- **JURsport** specjalizujące się w wakacjach typu sportowego: rafting, paralotnie, wyprawy rowerowe:
<http://www.jursport.sk>

- **CK "Sun Travel"** oferuje wczasy we Włoszech: Palmowa Riwiera, Kalabria, Gargano czyli w rejonach, gdzie rodzimych ofert brak. Bogata oferta chorwacka.
<http://www.suntravel.sk>
- **Bubo Travel Agency** proponuje objazdy po świecie, trampingi:
<http://www.bubo.sk>

4.1. Profile turystów

Wśród polskich turystów odwiedzających Słowację można wyróżnić następujące grupy:

- osoby młode, studenci ze względu na atrakcyjne ceny noclegu i łatwy dojazd
- osoby zainteresowane turystyką górską jak i kwalifikowaną, ze względu na liczne szlaki turystyczne, jaskinie, zamki, pola golfowe i trasy rowerowe
- rodziny z dziećmi, ze względu na Aquaparki i związane z nimi liczne atrakcje dla najmłodszych
- osoby starsze, ze względu na lecznicze działanie źródeł termalnych

Można by wyróżnić jeszcze jedną grupę, mianowicie turystów mieszkających w strefie przygranicznej, jako grupę najczęściej odwiedzających Słowację oczywiście ze względu na szybki dojazd do miejsca wypoczynku. Dominują tu szczególnie pobyty weekendowe a wśród nich weekend majowy.

Oczywiście powyższa klasyfikacja odnosi się również do pozostałych turystów odwiedzających Słowację. Przeważają turyści zagraniczni z krajów ościennych: Austrii, Węgier oraz Czech.

ROZDZIAŁ V ZNACZENIE RYNKU SŁOWACJI DLA POLSKI

Ciekawym jest fakt, iż, u Słowaków wiele imprez turystycznych jest tańszych niż w Polsce. Dlatego też wielu Polaków kupuje wczasy właśnie w słowackich biurach podróży.

Konsul honorowy Republiki Słowackiej w Gliwicach Marian Czerny stwierdza że wiele firm słowackich jest bardzo zainteresowanych współpracą z Polską. Dla przykładu podaje, że wzajemne obroty handlowe od 2000 roku zwiększyły się 4,5 – krotnie. To bardzo dużo. W 2006 roku Polska była piątym pod względem wymiany handlowej partnerem Słowacji. Należy to przełożyć na liczby bezwzględne. Łączne obroty osiągnęły ponad 4,5 mld dolarów, dynamika od roku 2002, wzrastała średnio o 30% rocznie. Jak twierdzi konsul słowackim firmą bardzo zależy na współpracy z polskimi przedsiębiorcami¹⁷.

Słowacja wyprzedziła Polskę w kwestii wprowadzenia podatku liniowego. Wprowadzenie 19% podatku dało temu krajowi bardzo dużo. Nie tylko w ramach budżetu, ale również w zakresie obrotów z Polską. W ciągu dwóch lat konsul osobiście rozmawiał z przedstawicielami kilkudziesięciu firm na temat przeniesienia ich działalności na Słowację. Tak postąpiło około 20% firm, co oznacza, że podatek i wszystkie inne należności płacą one po tamtej stronie.

Turystyka daje około 13% dochodów do słowackiego budżetu, co nie jest mało. Lwią część tej sumy wpłacają do budżetu polscy turyści. Perspektywa rozwoju turystyki na Słowacji jest olbrzymia, tym bardziej, że w Polsce w dziedzinie turystyki nie dzieje się prawie nic. Należy spojrzeć na infrastrukturę Zakopanego, w którym Słowacy są zakochani i na infrastrukturę po drugiej stronie, na przykład w Liptowskim Mikulaszu czy Popradzie. Tam naprawdę inwestuje się w turystykę, a co najważniejsze, Słowacy dbają o infrastrukturę.

¹⁷ www.slovakforum.eu

Druga sprawa to źródła termalne, które Słowacy wykorzystali perfekcyjnie. Na terenie Słowacji jest kilkaset tego typu miejsc, w których można wspaniale wypocząć. Dlaczego Zakopane jest atrakcyjne dla Słowaków? Zakopane żyje całą dobę, a w miastach słowackich o godz. 18.00, czy 19.00 już jest pusto. Słowacy muszą jeszcze popracować nad tym, co zaproponować turystom po aktywnym wypoczynku

Słowackie akcenty w społeczności polskiej

Ambasada Republiki Słowackiej w Warszawie

Instytut Słowacki,

Narodowe Centrum Turystyki Słowackiej

Konsulat Generalny Republiki Słowackiej w Krakowie

Konsulaty Honorowe Republiki Słowackiej w Gliwicach, Sopocie, Poznaniu i Rzeszowie

zorganizowały przegląd: "Słowacja w polskich miastach". Wydarzenie to zacieśniło więzi obu krajów. Polacy mogli jeszcze lepiej zapoznać się z kulturą, historią i oczywiście zapleczem turystycznym Słowacji. Sądzić można, iż wielu obywateli naszego kraju zdecydowało się zobaczyć atrakcje turystyczne Słowacji. Zresztą już wcześniej można było wysunąć wniosek, iż Polacy chętnie odwiedzają południowych sąsiadów. Świadczą o tym liczne oferty wycieczek na Słowację w polskich biurach podróży.

Kolejnymi wydarzeniami potwierdzającymi mocną pozycję Słowacji na polskim rynku turystycznym jest zdobycie przez Słowację nagrody „Hit Lata 2008”. Podczas tegorocznej, 13 edycji targów turystycznych LATO WARSZAWA 2008, która odbyła się w dniach 18 - 20 kwietnia 2008 r., Słowacja zdobyła nagrody specjalne w kategoriach "Hit Lata 2008" za "Oryginalną i profesjonalną ekspozycję". Nagrodę "Hit Lata" przyznają organizatorzy targów i zwiedzający, którzy zdecydowali, że tegoroczne nagrody specjalne w tej kategorii powędrują na Słowację. Narodowa ekspozycja Słowackiej Agencji Turystyki (SACR) skupiała się głównie na górach, zamkach, jaskiniach, turystyce letniej, zabytkach kultury, turystyce rowerowej, uzdrowiskach, kąpieliskach termalnych i Aquaparkach. W ramach imprez towarzyszących, organizowanych dla podniesienia atrakcyjności narodowego stoiska SACR, dla wszystkich uczestników wystawy przygotowano pokaz wyrabiania i degustację słowackiej specjalności - Skalickiego trdelníka - połączona z degustacją skalickich win firmy Vino-Masaryk. Dodatkową atrakcją, poprzez którą prezentowało się miasto Bańska Szczawnica, był pokaz słowackich ptaków drapieżnych, przygotowany przez stowarzyszenie sokolnicze

im. Św. Bawona, który spotkał się z wielkim zainteresowaniem ze strony zwiedzających¹⁸.

Turystyka pielgrzymkowa jest głęboko zakorzeniona w świadomości Słowaków jak i Polaków. Dlatego też akcenty religijne musiały znaleźć wyraz w odbiciu wzajemnych relacji obu krajów. 19 kwietnia 2008 r. w krakowskim Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Łagiewnikach nastąpiło uroczyste otwarcie kaplicy słowackiej. Będzie to piąta z kolei kaplica - po włoskiej, węgierskiej, ukraińskiej i niemieckiej. Budowa kaplicy, która pomieści około 80 osób, trwała dwa lata. Jej kamienny półokrągły ołtarz i drewniane ławki utrzymane są w stylu modernistycznym, ściany pomalowano na pastelowe kolory, widnieją na nich freski przedstawiające siedem boleści Matki Bożej. Ozdobą kaplicy jest brązowa Pieta - rzeźba autorstwa Petra Čambala, a także malowany na szkle obraz przedstawiający złożenie do grobu i zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa. Organizatorzy przewidzieli, że w uroczystości weźmie udział około 20 tysięcy słowackich pielgrzymów. Kaplicę osobiście poświęcił kardynał Stanisław Dziwisz w obecności biskupa Stanislava Stolárika. Całe przedsięwzięcie zorganizowało słowackie Radio Lumen z okazji 15 rocznicy rozpoczęcia nadawania.

¹⁸ /www.ambasada-slowacji.p

ZAKOŃCZENIE

W dziedzinie turystyki przed resortem gospodarki Słowacji stoją różne wyzwania. Przede wszystkim jest to opracowanie nowej strategii marketingowej Słowackiej Agencji Ruchu Turystycznego (SACR) na okres 2008 - 2013, przygotowanie programu wspierania turystyki krajowej i - w jego ramach - projektu wprowadzenia voucherów wypoczynkowych. MG RS planuje wprowadzenie bazy danych obejmującej możliwości inwestycyjne w regionach specjalizujących się w turystyce i otwarcie kolejnych przedstawicielstw SACR, które mogą w znacznym stopniu wpłynąć na zwiększenie liczby turystów zagranicznych zwiedzających Słowację¹⁹.

Do polepszenia infrastruktury drogowej można wykorzystać środki z funduszy europejskich. Oba rządy, dopingowane przez władze samorządowe, zdają sobie z tego sprawę²⁰.

Warto by zastanowić się nad drogami i liniami kolejowymi łączącymi Bielsko-Białą z Żyliną, Kraków z miastami regionu Liptov, Zakopane z Popradem, Rzeszów z Preszowem. Gdy znikną kontrole na granicach, powstaną warunki do stworzenia bardzo silnego ekonomicznie, a także turystycznie trójkąta słowacko-czesko-polskiego, w którego skład wejdą Ostrawa, Żylina i Katowice.

Między społeczeństwami Słowacji i Polski jest sporo wzajemnej sympatii, pokazują to między innymi wyniki badań socjologicznych. Ale geografia powodowała, że Polacy podróżowali i migrowali ze Wschodu na Zachód (lub na odwrót). Podobnie Słowacy po drugiej stronie Karpat.

Teraz warto by "obniżyć Tatry". Pora, by ożywił się ruch przez góry, czyli w kierunku południkowym.

¹⁹ www.ambasada-slowacji.pl

²⁰ [/www.ambasada-slowacji.pl](http://www.ambasada-slowacji.pl)

SPIS TABLIC

Tab.1. Podział administracyjny	5
Tab.2. Ekonomiczne dane statystyczne	7
Tab.3. Wybrane wskaźniki makroekonomiczne za rok 2006	9
Tab.4. Zmiana liczby ludności Słowackiej w latach 1993-2003	9
Tab.5. Największe miasta Słowacji.....	10
Tab.6. Ośrodki koncentracji ruchu turystycznego.....	15
Tab.7. Miejsce Słowacji na europejskim rynku turystycznym	22

BIBLIOGRAFIA:

POZYCJE KSIĄŻKOWE

1. Kruczek Z., Europa Geografia Turystyczna, Proksenia, Kraków 2007

ŹRÓDŁA INTERNETOWE:

1. www.fitforeurope.info
2. www.mojaslowacja.pl
3. www.rynekturystyczny.pl
4. www.infobus.com.pl
5. www.traveligo.pl
6. www.portal.statistics.sk
7. www.zwiedzajswiat.pl
8. www.turystyka.gazeta.pl
9. www.slovakia.travel
10. www.travel.pl
11. www.ambasada-slowacji.pl
12. www.wikipedia.pl
13. www.sojka.eu
14. www.stat.gov.pl

